

УДК 37.035.7:378+373

СТАНІСЛАВ КУЧИРИНА, ВАСИЛЬ МАЛЮТА

м. Миколаїв

kuchirina@gmail.com

ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ УЧНІВ ТА СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ – СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА СТРАТЕГІЯ ДІЙ

У статті розглядаються проблеми військово-патріотичного виховання учнів та студентської молоді. Що є головною метою цього виховання. Як досягти позитивних результатів після розробки та впровадження програми або нової освітньої політики України. Викладаються основні тези та пункти, яким треба приділити увагу при розробці програми військово-патріотичного виховання. Наводяться приклади патріотичної поведінки та військово-патріотичних організацій, які можуть вплинути на формування національної свідомості учнів та студентської молоді.

Ключові слова: патріотизм, Батьківщина, Вітчизна, громадські організації, патріотичне виховання, молодь, учні, свідомість, духовно-моральні принципи.

Військово-патріотичне виховання учнів та студентської молоді визнано в Україні пріоритетним напрямом державної політики.

Основною метою військово-патріотичного виховання є формування національно-свідомого громадянина на шляху демократичного розвитку нашої держави. Для українського народу патріотизм був і є найбільшою національною цінністю.

З початку реформ в системі освіти в 90-х роках ХХ століття (як і реформування всієї країни) була орієнтація на деідеологізацію школи. Робилося це у вигляді гуманізації і демократизації освіти. Внаслідок цього різко знизилася увага до процесів виховання. Почало виявлятися гіперболізування ідеї особистісно-орієнтаційного підходу в навчанні, задоволення запитів і інтересів особи на противагу вихованню в ній колективістських якостей, у тому числі і патріотичних відчуттів [6, 26]. Характерною межею духовного життя сучасної України є відсутність ідейної єдності у більшості населення країни. Розмаїття ідей зовні є виразом демократії, а по суті – віддзеркаленням глибокої внутрішньої кризи, що перешкоджає українському суспільству вибратися із стану духовної кризи, що заглиблюється.

Безумовно, патріотичне виховання підростаючого покоління – основа стабільного розвитку країни в майбутньому. Цей процес тривалий за часом, складний за змістом і достатньо розбалансований з погляду методич-

ного здійснення. Уроки естетичного циклу завжди були і є важливими в цілісному педагогічному процесі. Формування патріотичних відчуттів багато в чому залежить від розвитку емоційної сфери підлітків. Патріотичне виховання підростаючого покоління завжди було одним з найважливіших завдань сучасної школи, адже дитинство і юність – сама благодатна пора для виховання відчуття любові до Батьківщини. Під патріотичним вихованням розуміється поступове і неухильне формування у учнів любові до своєї Батьківщини. Патріотизм – одна з найважливіших рис всебічно розвиненої особи. У школярів повинне вироблятися відчуття гордості за свою Батьківщину і свій народ, пошану до його великих звершень і гідних сторінок минулого. Багато що потрібне від школи: її роль в цьому плані неможливо переоцінити [1, 30].

На жаль, в даний час шкільне патріотичне виховання практично зійшло, як мовиться, «нанівець». Цьому за останні роки сприяли немало чинників: посилене насадження ЗМІ думки про помилковий шлях розвитку України, відсутність загальної державної, базової ідеології. Крім того, виховання патріотизму ускладнене відсутністю методичної літератури, в яких педагоги могли б знайти рекомендації і поради з цієї проблеми.

Сенс їх полягає в поясненні реальних понять добра і зла, зверненні свідомості школярів до високих ідеалів вітчизняної історії і

створенні у них тим самим самостійних уявлень про гідне загальносвітове значення і цінність України. Якщо вчитель в повсякденній роботі почне регулярно звертатися до матеріалів збірки, то їх використання дозволить виростити покоління людей переконаних, благородних, готових до подвигу, тих, яких прийнято називати коротким і ємким словом «патріот». У міру дорослішання у школярів, як відзначають учені-дослідники, починає формуватися так зване «джерельце героїзму», що вимагає реалізації, але, як ні образливо це констатувати, він найчастіше залишається не потрібним. Але сили підростаючого організму, що прокидаються, можуть знайти своє застосування зі вступом до антигромадських організацій, потік яких рік від року зростає. Можливо треба розробити програму та нову концепцію освітньої політики України за реалізації яких духовно і морально підняти патріотичну свідомість учнів до рівня української національної ідеї.

Нова концепція освітньої політики України, також винна бути спрямована на соціальну консолідацію і громадянське єднання українського суспільства, повинна врахувати велику динамічність розвитку суспільства, швидкі темпи формування молоді в освітньому, особистісному та політичному аспектах.

Особливу роль у військово-патріотичному вихованні молоді покликані зіграти вищі навчальні заклади. На сьогоднішній день мета та завдання виховання студентської молоді у внз визначаються об'єктивними потребами суспільства. Сучасна соціальна дійсність в Україні відрізняється і характеризується суттєвими змінами у системі цінностей та ідеалів. Нинішні реформи в освіті націлені на кінцевий результат навчання і виховання. Вони включають в себе вирішення двох основних завдань: з одного боку, перехід розвиваючої конструктивної моделі, інтеграцію у світовий освітній простір, з іншого боку – збереження національної самобутності, врахування особливостей українського менталітету [2, 75].

В якості загальних завдань патріотичного виховання школярів та студентської молоді у програмі повинні виділити:

– формування у громадян України переконаності у відданості нашій багатонаціона-

льній та багатоконфесіональній державі, гордість за нашу Вітчизну, виховання любові до Батьківщини, виховання українського патріотизму, в якому загальноукраїнське почуття громадянина, поєднується з його любов'ю до малої Батьківщини;

– виховання любові до рідної мови, культури та історії свого народу; формування національних почуттів і свідомості, які поєднуються з почуттям і свідомістю громадянина-патріота України;

– патріотичне виховання впроваджувати через вивчення історії рідного краю, традиційної культури, творчої спадщини й життєвого досвіду прославлених земляків - борців за волю України, героїв Майдану, учасників антитерористичної операції, активістів місцевої громади;

– виховання поваги до міжнародних норм, прав людини і народів, формування моральної свідомості і правової культури.

У програмі повинні бути виділені також конкретні завдання військово-патріотичного виховання:

– формування у допризовників наукового світогляду, системи моральних якостей, норм, принципів і переконань; розвиток моральних мотивів свідомого і сумлінного виконання військового обов'язку в мирний і воєнний час;

– озброєння старшокласників знаннями про сутність, зміст, характер, типи і причини сучасних війн, особливості і способи ведення сучасних бойових дій, застосуванні новітніх озброєнь і бойової техніки;

– вивчення старшокласниками військово-політичної обстановки в світі, в суміжних регіонах, внутрішньополітичної обстановки в країні, а також державної політики в області забезпечення безпеки і військового захисту країни на основі Конституції України, воєнної доктрини, чинних законів і військових статутів;

– виховання патріотизму, почуття обов'язку і відповідальності за безпеку країни, готовність до самопожертви в ім'я захисту і активну протидію настроям пацифізму; боротьба з аморальністю, наркоманією, антиармійською пропагандою та іншими негативними явищами;

– виховання на героїчних традиціях минулого і сьогодення, вироблення таких якостей, як гідність, відвага, дружба, військова виручка;

– виховання і повага до законів, до вимог статутів і командирів у душі високої старанності і дисциплінованості, здатності протистояти страху, паніці, чуткам, проявляти витримку, волю і т. д.

Завдання військово-патріотичного виховання впливають із загальних завдань патріотичного виховання. Вони більш конкретні, враховують специфічні особливості даного напрямку.

Зміст військово-патріотичного виховання обумовлено його цілями, завданнями і ґрунтується на досвіді і традиціях сучасного світу, Вітчизни і Збройних сил України. Аналіз матеріалів педагогічних досліджень дозволив виділити декілька напрямків у змісті військово-патріотичного виховання; формування у молоді морально-політичних і психологічних якостей захисника Батьківщини, військово-технічна підготовка, фізичне виховання молоді [3].

Структурним підрозділам ОДА повинно бути доручено забезпечити системність військово-патріотичного виховання з урахуванням вікових особливостей дітей і молоді з метою формування у них національної ідентичності на кращих прикладах мужності і доблесті українських патріотів і пам'ятних історичних подіях українського військово-патріотичного календаря.

Необхідно розвивати суспільно-політичну, соціальну і пізнавальну активність учнів і молоді шляхом розширення мережі гуртків військово-патріотичного спрямування, дитячих, молодіжних об'єднань, товариств, організацій, патріотичних, військово-патріотичних і військово-історичних клубів, діяльності органів учнівського, студентського самоврядування [4].

Потрібно сприяти налагодженню співпраці загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладів області з обласними, районними військовими комісаріатами, відділами (секторами) управління ДСНС України, християнськими громадами, церквою, молодіжними громадськими організаціями

(Національною скаутською організацією «Пласт», Всеукраїнської дитячої скаутської організацією «Січ», «Молодіжним Націоналістичним Конгресом», «Молодою Просвітою»).

Є багато організацій, діяльність яких спрямована на популяризацію фізичної культури та спорту серед молоді, її патріотичне виховання, створення умов для занять певним видом спорту чи підготовки до військової служби тощо. За основною спрямованістю роботи їх поділяють на підгрупи:

1. Молодіжні громадські організації спортивного спрямування. Вони покликані сприяти повноцінному фізичному розвитку молоді в процесі фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи; виховувати активну життєву позицію та морально-вольові якості; формувати мотиваційні засади та переконання у необхідності фізичного виховання й масового спорту як важливої складової здорового способу життя. На всеукраїнському рівні діють такі організації: «Федерація сноубордінгу та скітуру України», «Молодіжний футбольний союз», Спортивна студентська спілка України, Спортивна студентська спілка карате України, Спортивна спілка учнівської молоді України, «Молодіжний спортивний рух».

2. Молодіжні громадські організації військово-патріотичного і спортивно-військового спрямування. Організації цього типу у діяльності керуються потребами цілеспрямованого формування в молоді високих військово-патріотичних якостей, становлення системи патріотичного виховання, яка охоплює кілька напрямів: історико-патріотичний, героїко-патріотичний і військово-патріотичний.

Молодіжне громадське об'єднання «Федерація сноубордінгу та скітуру України». У своїй діяльності вона співпрацює з Федерацією лижного спорту та Федерацією туризму. Мета діяльності федерації – розвиток сноубордінгу та скітуру і залучення молоді до активного здорового способу життя. Основний напрям роботи – профілактично-оздоровчий. Федерація застосовує різноманітні форми роботи: організація навчальних груп для занять сноубордінгом та скітуром, проведення спортивних і показових змагань, походи, експедиції. Основні заходи, які вона ініціювала та здійснила: чемпіонат України зі скітуру

«Білий рейд», всеукраїнські дитячі змагання зі сноубордингу («Боржавські полонини»), змагання з різних дисциплін сноубордингу тощо. Щорічно відбуваються сноуборд-парки (Драгобрат, Протасів Яр, Приельбрусся), зимові мультиспортивні перегони (велосипед, снігоступи, орієнтування, крос-похід), табори-беккантрі (мандрівки на вершини гір зі спуском на лижах та сноубордах), реалізація програми діяльності: «Сноуборд – для всіх!», «Сноуборд – дітям села», «Активний відпочинок дітей кризових категорій» (оздоровлення дітей-сиріт та дітей «вулиці» засобами фізкультури, спорту і туризму тощо).

Основні завдання діяльності – формування духовно-моральних принципів, почуття громадянської відповідальності, відданості своїй Вітчизні; виховання військово-патріотичних якостей у молоді на основі культурних цінностей, трудових і бойових традицій народу; формування у підлітків і молоді потреби в здоровому способі життя, профілактика шкідливих звичок, правопорушень тощо.

Всеукраїнська молодіжна організація «СВІМ». Система воєнізованих ігор для молоді (СВІМ) створена у 2006 р. Мета СВІМу – всебічне вдосконалення особистості шляхом розвитку духовних, психофізичних та інтелектуальних сил організму, військово-патріотичне виховання молоді. Ідеологічне гасло свімерів «БУРО!» проголошує головною цінністю відданість Богові, Україні, своїй родині, організації.

Діяльність ВМО «СВІМ» реалізується у двох основних напрямках:

– суспільно-педагогічному, який полягає у залученні школярів та учнівської молоді до участі у військово-спортивних змаганнях СВІМу, таборах, походах, іграх та інших масових заходах, заняттях у гуртках, секціях, клубах за місцем проживання з метою пропаганди здорового способу життя, формування здорових моральних устоїв у підростаючого покоління;

– екстремально-відпочинковий, ігровий напрям, який передбачає активну участь студентської молоді та дорослих у сюжетних воєнізованих іграх СВІМу, семінарах, вишкільних таборах, воєнних екстрим-турах з метою організування відпочинку, творчого пошуку та методичної роботи в цій галузі. Оскільки

воєнізовані ігри свімерів не є копіюванням і відпрацюванням реальних бойових дій, ігрова техніка учасників відрізняється від тренувань військових, правила СВІМу гарантують методично грамотне і безпечне проведення ігрових заходів.

Крім сюжетних ігор, СВІМ організовує військово-спортивні змагання, у яких беруть участь свімери регулярних загонів і представники «Товариства сприяння СВІМу» (ТСС): «Готуюсь до служби в армії» (тестування свімерів, відбіркові змагання на першість районів і міст між членами ТСС); «Крізь вогонь та воду» (першості районів і міст із подолання смуг перешкод і виконання завдань з елементами свімерських спеціальностей); «Кращі з кращих» (чемпіонати за свімерськими спеціальностями з елементами сюжетних ігор за участю свімерів регулярних загонів, членів ТСС – переможців районних і міських змагань) [7].

Задля консолідації суспільства необхідно, з одного боку, враховувати полікультурність українського суспільства, з іншого – посилювати патріотичний характер навчання та виховання. Для прикладу, проявами патріотизму є громадянський вчинок курсантів севастопольської Академії Військо-Морських Сил України імені П. С. Нахімова, які в ході окупації міста відмовились вшановувати прапор чужої держави й на знак протесту виконали Державний Гімн України, поведінка учнів Української гімназії у м. Сімферополь. Безперечним прикладом патріотичного виховання є сучасні військові, медичні працівники, волонтери. Зусилля педагогів мають бути спрямовані на виховання учнів у дусі патріотичного обов'язку, готовності до військової служби та захисту України, повазі до національного та міжнародного законодавства, засад демократичної, правової держави. Під час організації навчально-виховного процесу необхідно дотримуватись приписів наказу Міністерства від 07.09.2000 № 439 «Про затвердження Рекомендацій щодо порядку використання державної символіки в навчальних закладах України».

Розбудова Української держави ставить на порядок денний надзвичайно важливе та невідкладне завдання – виховання справжнього громадянина, патріота рідної землі.

Патріотичне виховання повинне гармонійно поєднуватися із залученням учнів і молоді до кращих досягнень світової цивілізації. Дана система повинна сприяти виробленню наступного мислення, прихильності своїй національній спадщині і усвідомленню його ролі і місця в світовому духовному розвитку, також пошані і відвертості до всіх інших систем і традицій. Тільки глибока і усвідомлена любов до своєї спадщини спонукає людину з повагою відноситися до відчуттів інших, бути чутливим до трагедій Вітчизни і народу [5].

STANISLAV KUCHYRYNA, VASIL MALYUTA
Mykolaiv

MILITARY-PATRIOTIC EDUCATION OF PUPILS AND STUDENTS – CHALLENGES AND STRATEGIES

In the article the problems of military-Patriotic education of pupils and students. That is the main purpose of this education. How to achieve positive results after the development and implementation of the program or the new educational policy of Ukraine. Summarizes the main points and points that one should pay attention when designing a program of military-Patriotic education. Examples of Patriotic conduct and military-Patriotic organizations, which may affect the formation of national consciousness of pupils and students.

Key words: patriotism, homeland, Motherland, public organizations, Patriotic education, youth, students, consciousness, spiritual and moral principles.

СТАНИСЛАВ КУЧИРИНА, ВАСИЛИЙ МАЛЮТА
г. Николаев

ВОЕННО-ПАТРИОТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ УЧАЩИХСЯ И СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ – СОВРЕМЕННЫЕ ВЫЗОВЫ И СТРАТЕГИЯ ДЕЙСТВИЙ

В статье рассматриваются проблемы военно-патриотического воспитания учащихся и студенческой молодежи. Что является главной целью этого воспитания. Как достичь положительных результатов после разработки и внедрения программы или новой образовательной политики Украины. Излагаются основные тезисы и пункты, которым нужно уделить внимание при разработке программы военно-патриотического воспитания. Приводятся примеры патриотического поведения и военно-патриотических организаций, которые могут повлиять на формирование национального сознания учащихся и студенческой молодежи.

Ключевые слова: патриотизм, Родина, Отчизна, общественные организации, патриотическое воспитание, молодежь, учащиеся, сознание, духовно-нравственные принципы.

Стаття надійшла до редколегії 04.12.2016